

- 25 Vyšlat jest krásná, sličná paní,
 užaslat se, viděla svítanie,
 řekla: Proč sva tak dlouho spala?
 Zarmútiloť se srdce její:
 vstaniť vzhóru, choti milý, radosti má,
 30 byť se nám žádná hanba nestala.

- Najmilejší, poslechni rady mé
 a umysliť ty pevně myslí své,
 byť se nám nezrušila milost
 pro toho klevetníka zlost.
 35 Žádnýť nevie, coť on miení,
 slušieť se nám jeho vystriehati.

- V očit klevetník s každým dobře jest,
 máť na svém srdci falešnú lest.
 Budiž muž, neb-li žena,
 40 byť jej každá mrzkost jměla!
 Bylť by každý tovařiš mój,
 ukrátiť by v mém srdci nepokoj.

- Ktožť ruší útěchu milých dvě,
 nedajž jemu bóh toho prospěchu!
 45 Po němt mě mé srdce bolí,
 po tom najmilejšiem pánu.
 Všemohúci pane bože, milý bože,
 račiž býti obú nají strážě!

3 *ustavenie* řád – 9 *lom* hluk – 10 *pospieši* pospíchá – 11 *obádaje* větríc; *znamenaje* vnímajíc, poznávajíc – 14 *u plano* na plano, do prázdna – 18 *požehnati se* rozloučiti se – 24 *bychva se objala* (duál) kéž bychom se objali – 26 *užaslat se* ulekla se – 27 *sva spala* (duál) spali jsme – 33 *milost* láska – 43 *útěcha* potěšení – 48 *obú nají* (duál) nás obou

LYRIKA REFLEXIVNÍ A SATIRICKÁ

Vedle lyriky milostné představuje světskou lyriku poesie reflexivní a satira odrážející dobové poměry; od takovéto satiry vede vývojová linie k bojovné satirě období husitského. Pro tuto poesii jsou příznačné epické motivy, takže zde nejsou přesné hranice mezi lyrikou a epikou.

Bez dobových vztahů je z našich skladeb vlastně jen *Smrt*, stručné shrnutí běžných motivů o protikladu pomíjivého života a nevyhnutelné smrti (nechybí tu ani spor duše s tělem). – *Ptseň o Pravdě* podává kritiku soudobého světa, ale více než výtkami proti jednotlivým stavům, jež jsou ostatně málo určité, je pozoruhodná epickým rámcem, líčícím marné putování Pravdy po světě za trvalým sídlem.

Sociální poměry na konci 14. století ilustruje výstižně *Píseň veselé chudiny*, příklad studentské poesie o bídách školského života, poutající svým humorem a názorností (nejednou tím upomíná na skladbu Podkoní a žák), a skladba *Sedláci*, vyjadřující ve středověku běžné u inteligence opovrhování venkovským lidem, k němuž jinak skladatel sám patrně neměl příliš daleko. – Nejpůsobivější z našich básní je však *Píseň od pana Štemberka*, líčící zabití šlechtice, který miloval měšťanskou dcerku; právem bývá srovnávána s pozdějšími lidovými baladami.

SMRT

- Což smrt radosti podává
podlé radostného práva,
tuť mne radost všě ostává
pro žalostné vzdýchanie.
- 5   Když mi srdce mysl probúzie,
že vzpomanu ty všě nůžě,
v něž mě světská vuole vlúzie,
život mi žáden nenie.
- S právem mi nenie do smiecha!
10   Smrt ke mně veždy pospiechá;
zastane-li mého hřiecha,
dušě kázní nemine.
Svět rozličné činy hodí,
a ty činy život vodí,
- 15   jimiž nám dušici uškodí,
žeť i s tělem zahyne,
světe, ktož se k tobě vine.
Chudéhoť tvé ščestie mine,
bohatý pro tě zahyne,
- 20   neb jsi pravá obluda.
Světa ve mdlobě dobudem
a v zlosti na něm přebudem,
v žalosti jeho veždy zbudem,
smrt jest naše osuda.
- 25   Auvech, světe, kak se mýlí
každý, ktož se k tobě chýlí!
Ty, jenž do nás s tebu byli,
kde ty móžem naléztí?
Mocná kniežata i králi,
- 30   koho jsú se ti ubáli,

že jsú sĕ chudým vrovnali
a dali sĕ pohřiesti?

Sami túž nádĕji máme,
avšak toho málo tbáme.

35 Auvech, že nezpomínáme
žalostného skončenie!

Tu kdež prietel nespomóže,
aniž tě sbožie vymóže,
40 tuĕ neplatí, jedno kóžĕ,
by měl všeccko umĕnie!

Co sĕ tělo vraští, mučí?
Však sĕ zemi vždy poručí.
Tu sĕ druh druha neručí,
jakž jej koli miluje.

45 Tepruv přijdem v své dědiny,
bĕda hřiešným té hodiny!
Dušička ponese své viny
a na tělo vžaluje

řkúc: „Prokletĕ hřiešné tělo,
50 cos dle zaviniti smĕlo!
Pro tvĕ tak nesličné díelo
jsem milostí strádajíc.“
Nejednat jí žalost bude,
nebeskĕť radosti zbude,
55 hořĕ věčného dobude,
smrti na sĕ žádajíc.

Silnát sĕ tu žalost zdĕje,
dušičkat sĕ nezasmĕje,
60 jednoť sĕ v žalosti vzhvěje,
vidúc svú věčnú ztrátu.
Tuť sĕ nás hřieši neskryjí,
jako na své vrahy zvyjí,
hořĕ věčné na nás vzryjí,
dadúc hřiešnú odplatu.

65 Auvech, bĕda té žalosti!
Kto nám dušičky vyproští,
nebude-li tvĕ milosti,

matko božieho syna!
Tys u milosti poznána
70 a nade vše jsi požeňnána,
bohem tobě ta moc dána,
můžeš spomoci jediná!

Rač súditi naše viny
75 tak milosrdnými činy,
bychom zbyli hříešné špíny,
pro niž dušě žalost má.
Uslyš naše hlasy k sobě,
nedaj moci světské mdlobě.
Bychom se dostali bohu i tobě
80 pějíc Zdráva, Maria. Amen.

3 *ostává opouští* - 6 *vzpomanu* vzpomenu si - 7 *vlúzie* vábí - 8 *žáden* žádoucí - 12 *kázn trest* - 13 *hodí* působí - 15 *dušici* dušičce - 20 *obluda klam* - 21 *mdloba* slabost - 22 *v zlosti* ve zlobě - 23 *zбудem* pozbudeme - 24 *osuda osud* - 25 *kak jak* - 30 *ubáli se* ulekli se - 31 *vrovnali se* vyrovnali se - 32 *pohřiesti* pohřbíti - 38 *sbožie* bohatství; *vymóže* vymůže, zachrání - 39 *jedno jen* - 40: i kdybys všecko znal - 41 *vraští se* stahuje se (křečí) - 43 *druh druhu se neručí* druh za druhu neodpovídá - 45 *dědiny* dědictví (nebeské) - 48 *vžaluje* (vzžaluje) zažaluje - 50 *cos dle* proč jsi - 51 *nesličný* špatný - 52 *jsem* strádajíc strádám - 57 *zděje se* stane se - 59 *jednot* jen - 62 *zvyjí* (vzvyjí) zavýjí - 74 *milosrdnými činy* milosrdně

PÍSEŇ O PRAVDĚ

Pravdo milá, tiežit tebe,
pročs ot nás vstúpila v nebe?
Komu si nás poručila,
tiežit tebe, Pravdo milá!

5 Pravda k tomu odpovědě:
„Milý synu, toť povědě.
Neviemť se již kam podieti,
ižádnýt mne nechce přijieti.

10 Kdež sem se bydlu nadála,
tam přijidech, ano přitáhla
Křivda vóbec všěcky sobě;
proto velmi steštěch sobě.

I jidech tam ku papeži,
k němuž každý vóbec běží,

- 15 i počech na něm žádati,
by mi ráčil radu dáti,
kterak bych Křivdu zahнала,
ještoť u mé věno sáhla.
Papež odpovědě k tomu:
- 20 „Ját nemám prázdnoti k tomu,
porúciem tě kardinálóm;
rúče beř sě tam v jich dóm,
ať poradie k tomu i pomohú
tobě, což najlépe mohú.“
- 25 Učinich jeho kázanie,
rúče brach sě tam mezi ně
mnieci, bychtř mohla prospěti,
proti Křivdě konec vzieti.
- A když tam před ně přijidech,
30 tepruv tesknosti dojidech,
Otázať mne jeden z nich,
sedě v červenéj kápi jako mnich:
- „Pravdo, proč si sěm přišla, a co zde chceš?
Proč před ny cestú nejdeš?
35 Chceš-li sobě konec vzieti,
musíš mnoho zlatých mieti.“
- Druhý podlé něho sedě,
odpovědě na mě hledě:
„Pravdo, zde žádného konce nemáš,
40 donidž nám dosti peněz nedáš.“ “
- Pravda tak smutně stojieci,
žádného sě nebojiecei,
odpovědě velmi tíšě
a řkúc: „Ano, svatá říšě
- 45 od vás římských kněží v zmatek přišla.
Viz jich nemúdrého smysla,
kterak divným během běžie,
co sú učinili z Říma kardinálští kněžie!

50 Učinivše dva papežě,
ihned potom dva ciesařě:
pro jich nemůdrě volenie
svatú cierkev s říší plenie.

Tuť sě boha nic nebojje,
jedno nepokoje strojje,
55 Pravdy ovšem nemilujj,
Křivdě pro peniezě ustavičně holdujj.

Odtud jidech na všě strany
mezi kniežata, rytieřě i pány,
hledajjci sobě bydla,
60 nalit sem všady ostydla!

Nerodichuť na mě tbáti,
kázachuť mě se psy štívati.
Shledach tu mnoho neřádu,
to všě běžj mladú radú.

65 Dřieve kniežata a králi vedli počestný řád,
starých šedivých pánuov držěli sě rad,
vedli všeco dobřě v milosti,
i nebylo tak mnoho nectných zlostj,

jakož jest nenie pohřiechu!
70 Ját sem Pravda všady v smiechu!
Neviemť sě již kam podieti,
musimť na sě zákon vzieti,

zda tu pokoje poživu
a přemohu Křivdu Istivú.
75 A když sě brach do zákona,
srdce mi radoštěmi vstona

a řkúc: „Již do mého skončenie
mně lepšieho bydla nenie;
mně jest při zákonu ostati,
80 svó j život v něm dokonati.“

Ale dřieve nežlit měsieć minu,
ažť mi dachu v zákoně vinu

a řkúc: „Pravdo, u nás ty se nehodíš,
nám v řehole velmi škodíš!“

85 Opatřivši já zákonnie bydlo,
dřieve měsiece mi ostrydlo.
I jidech pak mezi měšťtany
i rozbich své krásné stany.

90 Nemožech nic znamenati,
bych mohla s kterými ostati,
naliť chudí všady pláčí,
ktož móż lépe, ten je tlačí.

Kdež sem byla, na vše strany,
v tom seznach všěcky měšťtany.
95 I jidech naposledy k sedlákóm,
k jich farářóm i k jich žákóm,

naliť mezi mnohými závisti mnoho.
Ihned se brach přeč od toho.
Túlách se já po všem světě:
100 ani starý, ani dietě,

nechtěl mne ižádný přijieti,
tepruvť v nebi rozbich sieti.
Tuť se mé bydlo dokona,
když do toho svatého zákona

105 jidech i do té nebeské radosti,
tu, kdež mají zbožní dosti.
Uslyšiž, bože, našě hlasy,
daj nám na věčné časy

110 s sobú bydlo, na tě zřiece,
s anjely tě vždy chváléce.
Držiec všickni jeden pramen,
řčetež všichni zbožní: Amen.“

1 *tiežiť tebe* táži se tě – 5 *odpověď* odpověděla – 6 *pověď* povím – 8 *přijieti* přijmouti –
9 *bydlo* útočiště – 12 *steštěch sobě* zasteskla jsem si – 18 *ještoť která* – 20 *nemám prázdnoti*
nemám volný čas – 22 *rúče* rychle – 25 *učinich kázanie* provedla jsem rozkaz – 27: domnívajíč
se, že mohu mítí úspěch – 28 *konec vziati* domoci se rozsouzení – 34 *ny nás* – 40 *donidž*
dokud – 54 *jedno jen* – 55 *ovšem* vůbec, naprosto – 60 *naliť hle; sem ostrydla* došla jsem

hanby, pohany – 61 *nerodichuť* nechťeli – 62 *štívati* štváti – 64 *mladú radú* nezrale, nerozvážně – 69 *nenie* nyní – 72 *na se zákon vzieti* vstoupiti do řehole – 73 *poživu* užiji – 76 *vstona* zasténalo – 85 *opatřivši* spatřivši; *zákonnie* bydló řeholní život – 86 *ostydlo* bylo k hanbě – 94 *seznach* shledala jsem – 98 *preč* pryč

SEDLÁCI

Chcete-li poslouchati,
co já vám budu zpíevati,
ctnú družinu chváliti,
ještoť slovú sedláci.

- 5 Sedlák jest divné stvořenie,
jemu v světě rovně nenie:
syrovátka, syřenie,
toť jest jejich vařenie.

- 10 K tomuť mají kysělíci,
anať se vije na lžici:
Taktť jsou šerední hnojníci,
avšak chtěie hrđi býti.

- 15 Škaredí, kostrbatí,
na nichť jsou tlustí kabáti,
neumějíť šermovatí!
Zbaviž nás jich, božie máti!

- 20 Smrdít dušě zelím nemastným
i také mlékem kysělým.
Pravím to srdcem cělým:
Nekvas s trúpem opilým.

A když se hrachu nažerú,
ihned se do krčmy berú.
Toť já pravím na svú vieru,
nehledajíť tu vieru.

- 25 An druh na druha řihaje
a jako věžník smrkaje
a kmotr vždy kmotru laje,
za kord se potrhaje.

30 Druhýt sě hrdinsky stavié –
snědl by sám polúhlavie;
třetíť jemu nohy stavié,
boje sě za jeho zdravie.

35 An sebú vrže jako zmek,
přisahát, by sám byl rek
a řka: Věz to každý člověk,
žeť sem smělý pacholek.

40 Divněť mají tancovánie,
kdyžť sě zberú mezi panie.
Tuť jest divné dívánie
a milé přihlédanie.

Ant' svinské skoky činí
vopravuje sobě klíny
a z úst jemu tekú sliny:
toť vám povědie jiní.

45 Když chce skočiti na pospěch,
tuť sebú vrže jako mēch.
A já to dobře viděch,
kdyžto na jich hodech biech.

50 Ještět' vám více povědě:
když bude při jich obědě,
tuť vždycky na sě hledie
a jako svině jedie.

55 Ošklebít zuby hřieběcí,
omastieť pysky prasěcí,
postavít uši oslicí
činít chlap skoky telecí.

4 *ještot* již, kteří – 7 *sýřenie* kyselá mléko – 9 *kysělicě* polenta (pokrm z ječné mouky) –
16 *zbaviž* zbav – 20 *nekvás* nehoduj; *trúp* trubec, chám, neurozený – 26 *věžník* domácí pes –
30 *polúhlavie* půl hlavy – 31 *stavié* (m. *taví*) nastavuje – 33 *vrže* hodí; *zmek* čert – 34 *by*
sám byl rek že (on) sám je rek – 38 *zberú sě* odeberou se – 42 *klín* záhyb šatu (na uschování
peněz) – 45 *na pospěch* spěšně – 49 *povědě* povím – 53 *ošklebít zuby* vycení zuby

PÍSEŇ VESELÉ CHUDINY

- Jižt' nám zima přišla,
slyštež, odraní!
Zle sme se přivoděli
a šatuov nenie!
- 5 Zlý vietr věje,
zlá nádej!
Sychravice jdú
jedna za druhú,
činít nám túhu.
- 10 A snieh prší zhusta,
to zlé znamenie!
Plášček, kabát zedraný,
nohavic nenie.
V létě spáchom,
15 nic nedbáchom,
co v zimě bude.
Náš těžký trude,
ano šatky chudé!
- Milí chudí, těšmy se,
radost se nám stala!
Šaty s nás opršaly,
hlava oblíнала!
- Milí chudí,
núze nás pudí.
- 25 Kterak učiniti?
Nelze jinak býti
než bohu poručiti.
- Kukly nám zle skrájeli,
kusa jich nenie.
- 30 Což sme psoty naseli,
toť bude plenie!
Z snopa čtvrtce,
smutno srdce.
O čem do Čech jíti?
35 Sobě odušiti
a do krčmy jíti.

Pójdeme-li do krčmy,
nechtie nám naliti.
Ach, kterak jest nechutno
40 z suché číše píti!
Truchel pěšec,
lačen měšec.
Kterak učiniti?
Sobě odtušiti,
45 bohu poručiti.

Buoh jest ščedřý dařitel,
komuž ráčí dáti;
na něm nelze vyláti
ani vyhněvati.
50 Komuž ráčí,
bez rozpači
dát mu všeho dosti
z své hojné milosti
se vši ochotností.

55 Zastavme kyj s palicí,
však zbroje netřeba!
Kážem piva naliti
a kúpíme chleba.
Draho cení,
60 peněz není!
Všecko, což kúpiti,
vždy musíme mieti,
byť nám bylo vydřieti.

V pátek naše hody:
65 úkrop z studené vody,
kyselice s ščavú,
zaur se vši špatnú stravú.
Budú ryby?
Nelze chyby,
70 v Dunaji a v moři,
dražší než úhoři,
delší než písكوři.

Když bude v sobotu,
budem mieti psotu.

75 A v neděli ráno
v žaludku prostranno.
Sedem k stolu
chudí spolu,
kážem sobě dáti
80 větru posniedati
a nic obědvati.

A kuchaři naši
vaří nám ze mhly kaši,
za tmy zvěřinu,
85 ve snách jeleninu,
náton pašie,
trdlo vašie,
chtiece hosti ctíti,
krmičku učiniti.
90 Nechajžt jsú s ní zbiti!

Nechajíc hrubých krmf,
milujme zelé,
jelito s krúpami,
mléko kyselé,
95 a zaštpici,
kapalici,
s mákem valdyně,
uzené, dýně,
hrách na okříně!

7 *sychravice* sychravé počasí – 9 *túha* zármutek, tesknost – 12 *plášček* pláštík – 13 *nohavice* kalhoty – 21 *opršaly* deštěm byly zničeny – 22 *oblínala* olysala – 28 *kukla* kápě, kapuce; *skrájeli* nastříhali, ušili – 31 *plenie* plení, plevel – 32 *čtvrtce* čtvrt měrice – 35 *odtušiti* uleviti – 41 *truchel* truchlivý – 48 *vyláti* láním vymoci – 49 *vyhněvati* hněvem vymoci – 51 *bez rozpači* bez rozpaků, bez váhání – 66 *kyselice* polenta (pokrm z ječné mouky) – 67 *zaur* (z něm. *sauer*) synonymum ke kyselice – 69 *nelze chyby* bezpochyby – 76 *prostranno* prázdno – 86 *náton* špalek na štípání dříví – 87 *trdlo* palice – 95 *zaštpice* druh hrachové kaše, v. Klaret Gloss. 1790 (*millepissa*) – 96 *kapalice* syrovátka – 97 *valdyně* nudle n. šklubánky (?) – 99 *okřin* mísa

PIESEŇ OD PANA ŠTEMBERKĀ

Račte poslúchati, co vám chci zpievati,
coť se stalo dávno v městě v Mělníku.
Sebrali sě páni spolu městěné.

Tuto sře voavna krona

no v povresty
bledagy. Wcom
mudrae adwor
me opre Ale
re sive zenne ne
ebagy. Twem
sroy wof spofien
sawm wrnye
Acbo eby sře do

mrcti ktere cy nadryeli. Gwe zenne
by skubry gmpeli. Zmry by sroy
wod wessfen zrwedryeli. aodrud by
puryly wredyeli. Jar trest kmyel dan
no bledagy a wedy toho zadagy. A
by sře wto mrelto mudry wwaral
awpse oeske skubry wredno swaral
Adotud sem toho zadal. Somdy sem
toho prawy nehadal. Ze sře wto
mrelto nehadce oedaty. Proto sře sam
wto musym wwaraty. Ale wpe zet
wstyno gest tu krombu ppar. Protoc
sroy wotampas bledagy. Wredt to za
gysto powredne. Zet mbdre: arele bo
mly newredne. Neb gegre pparz
newredny su swam bry. Proto su
mnoho opustely. Jedno ofswem krugi
agrynebo malo mlurwrege Amnoho
wotryaneho opustwrege Atrem prawy
sred tawwrege. Walez kromplu wmye
ze swarcho wbolstawy. Ta wstetky
gryne oflawy. Ta my gystre wlastym
boge wppawry. Proto budelst ppar
sby nebo bnezwnomstku kromplu ay
sry Twem sře prawy wgyt. Ze namy
gest mene postaweno Ale slow wrye
ce mlurweno. A opawwypaska ta ga
sto bludy. Nat wryege mlurwry wpsal to
bu study. Wryssadudsta my sře nap
mene slybta. Ale naylepset gest na

Bolestawry bryla. To racte wstetym
wpechety. Zet sře pa chay te drwety
Ale nalemešly kke co grynak nez
tuto mlurweno wrye. Zet to gest mu
woly neppromweno. Ale waby tam
gest postaweno. Takay gest ymmu
tuto wstaweno. Ineay pwardne geli
koz mobu myly wstetym. Wwale
myel cietlu myly polowry. Aby sře
wem mogl kacty iadwery warty. A
kswemu sře pariku wryege swaryz
nebo wstetym mudry wrye. Mudry
mudryegry bude. Aturešym wremto
tuby. Bude Jarz tuto sroywre po
lowy. Anato lapprebo pprossy. Aby pro
nassre zenne. Gest y pronaštych ne
pizatel. Gest opawryt mu wrye. W
mem krahym. A oflawit khabolem
wstetym. Amme wem nebanwrege
By wrelt plete sře neumwrege. Jar
sře wrom sam do brye. Wmagy. Sed
no zet omem warty. Wstetym cha
gy. To mrye gest kromu. Gyr wrybu
dryo. A to mpe gest kushy. Pyppe
dryo. **De Babilonske wrye. a
o sedm jar warty.**
Dry wstetel krd prostru wryu
kromy. ofsym wodu. Wstetym
Wedy ty gyr bryechu ofstaly.
Otwychođu stineanebo wstaly. Kyo
ledny sře wedy bryechu. Nebo brye
chru plny stachy. Potom sře wedy
bogye. Samy sobie wrom newre
wrye. Kdrz nagednom polu brye
chru Semuzto samar bryechu. Tu ne
mudru tadu wryechu. A prawy po
dobnu kstetym. Wrye postawry
my wrye. Sobrye. Ta bnde wrye. Wrye
Donebie. Wrye. Tu wrye. Wrye. Wrye.
Wrye. Wrye. Wrye. Wrye. Wrye.

V. Dalimilova kronika — rukopis vídeňský (rukopis z doby kolem roku 1400 — Národní knihovna, Vídeň)

5 A tuť jsú sě spolu pílňě radili
a o Štemberkovi zradu skládali,
a kterak by Štemberka života zbavili.

A když jsú sě spolu pílňě radili,
inhed Štemberkovi přěd sě kázali:
A poslúchaj, Štemberku, co mluví páni!

10 A račiž poslúchati, milý Štemberku,
co pravie páni měšččěné z Mělníku,
a chceš-li ty zuostati při svém životu!

A když Štemberk to slovo zaslyšal,
inhed služebníkovi kuoň sedlat kázal:
15 A sedlaj ty kuoně, budeva vsědati.

A když Štemberk na svůj kuoň vskoči,
přěde pány měšččěny pěkněť sě zatoči:
A buoh vy rač žehnati, milí měštěné!

20 A rač tě buoh žehnati, milý Štemberku!
A pospiechaj, Štemberku, z města Mělníku,
a chceš-li ty zuostati při svém životu!

A když Štemberk z brány jedieše,
jeho pěkná Anička v uokenci stojěše
a tak velmi srdečně jest zaplakala.

25 A rač tě buoh žehnati, má milá Aničko!
A žehnaj tě milý buoh, muoj milý Štemberku!
A komužs mě poručil, smutnú dievčičku?

A když Štemberk v pole jedieše,
inhed svému koníkovi čelo protieráše
30 a svá samostřily oba znapínavše.

A tuť jsú sě spolem sebrali všickni měšččěné,
a o Štemberkovi zradu skládali,
a kterak by Štemberka života zbavili.

- 35 A jediný z nich vecě: Poslúchajte, páni!
A vyjedťte za ním, jměte jej na poli.
A cěle vám pravím, přideť vám bez hanby.
- A když Štemberka u poli viděli,
za ním páni měšťéné hlasem volali:
A postůj, počekaj nás, Štemberku milý!
- 40 A nestřielej na nás, milý Štemberku,
však jsme my páni měšťéné z Mělníku,
a však sme my páni měšťéné z Mělníku.
- A když jste vy páni měšťéné z Mělníku,
slibujete-liž mně mému životu?
45 A já na vás věru střieleťi nebudu!
- A my tobě slibujem, vieru zastavujem,
že my tvému životu nic neučiníme,
že my tvému životu nic neučiníme.
- A jediný sedláček, ten voral v stráni
50 a všeco poslúchal, co mluvie páni:
A hlédajte, páni, byste mu zdržali!
- A neběhaj, Machu, muoj milý brachu,
a neboj sě sedmi pánuov strachu,
všakť jest náma jindy tieže bývalo.
- 55 Jediný Kačeruov syn, ten s koně skoči,
utne Štemberkovi obě rucě, nožě.
A žěliž pod klejtem, muoj milý buožel!
- A když Štemberka do města nesechu,
60 proti němu panny, panie ven vyjedechu:
A vítaj, Štemberku, náš sluho věrný!
- A já vám děkuji, panenky i panie!
Jediných sedm pánuov učinilo hnánie,
a ti jsú mě na svú čest, vieru vzali.

65 A tiť jsú mě na svú čest, vieru vzali,
a tak jsú mě hanebně velmi osěkali.
A žělíž sě tobě, náš z Prahy králi!

A všekoť já toto mám pro pěknú Aničku,
ještoť mi jest dala perlovú tkaničku,
a za toť jí slůžím svú milú hlavičku!

70 A ještět já více mám pro pannu Maruši,
a onať mě vzala na svú milú duši,
a tak jest mě vzala na svú milú duši.

A protoť já pravím starému, mladému,
a kto kolivěk vládne u poli sám sebú:
75 Nedávaj sě žádný na takovú vieru.

15 *budeva* (duál) budeme – 30 *samostřil* kuše, samostřil; *znapínavše* napjav (jeden po druhém) – 31 *spolem sě sebrali* shromáždili se – 35 *jměte* zajměte – 36 *čěle* jistě, vskutku – 46 *vieru zastavujem* dáváme čestné slovo – 51 *zdržali* dodrželi – 52 *neběhaj* neutíkej – 57 *a žělíž pod klejtem* a žel, ač měl glejt – 62 *hnánie* útok – 66 *žělíž sě tobě* polituj

LYRIKA DUCHOVNÍ

Duchovní píseň má mnohem starší tradici než ostatní česká lyrika. Duchovní písně (Hospodine, pomiluj ny a Svatý Václave) stojí již na samém prahu naší národní literatury, avšak tento literární druh nemohl být pěstován intenzivněji, dokud latina zůstávala výhradním bohoslužebným jazykem. Proto teprve husitské hnutí podnítilo u nás rozkvět duchovní písně; ze 14. století nelze uvést duchovních písní v nejužším slova smyslu více než tři: *Buoh všemohúci*, *Jezukriste, štědrý kněže* a *Zdráva, královno slavnosti*. První z nich byla snad původně písní velikonoční. Složena byla již v 1. polovině 14. století a postupně byla rozšiřována tak, že nabyla rázu obecné písně prosebné. V posledních přidaných strofách je již ohlas církevního schismatu. Zpívala se v kostele při kázání a při procesích – tak je dosvědčena na př. u Waldhausera. Druhá píseň vznikla v 2. polovině 14. století, r. 1408 se připomíná již jako stará; zpívala se při podobných příležitostech jako Buoh všemohúci a podobně také byla stále doplňována a měněna. Třetí píseň vznikla úpravou starší modlitby na začátku 15. století a patří k prvním českým písním mariánským.

Zvláštním lyrickým druhem byly t. zv. plankty čili pláče P. Marie pod křížem, útvary spojující projev lyrický a dramatický, neboť se předváděly mimicky na Velký pátek v kostelích. Ze staročeských planktů je nejcennější *Pláč Panny Marie*, začínající slovy „Pláči mému hodina“. Je to výňatek z rozsáhlejší skladby. Bolest P. Marie je v něm vystižena formou čistě lyrickou, hudebně i stroficky velmi umělou.

Dvě písně zaujmou složitou symbolikou; je to *Mistr Lepič* a *Kocovník*. – Mistr Lepič je symbolická básně vyjadřující kult hostie proměněné v tělo Kristovo. Lepič (hrnčír) je symbolem Boha, malá látka znamená tělo Kristovo v eucharistii, šesterá věc pak milosti, jichž se Kristovým prostřednictvím dostává všem lidem. – Kocovník je rovněž sym-